

I Zapatas skola

Tatjana Markus

2010

Innehåll

La Otra Campaña	3
Avskola skolan	4
Sexualupplysning	4
Servicio - att tjäna kollektivet	5

Zapatisterna blev kända genom sin maskering, sina gevär i handen och poetiska manifest. Bortom denna mediebild pågår en kamp mycket närmare vardagen i de autonoma zonerna. I zapatisternas skola pågår revolutionen varje dag.

Första gången jag besökte platsen där CIDECI skulle byggas var vi en grupp personer från olika organisationer som besökte Chiapas för att bevittna, kanske lite skeptiskt, detta historiska skede: ett universitet för och av mayafolk. Vi kunde då bara se kalkstrecken ritade i gräset och Doctor Raymundo gick omkring stolt och berättade att här skulle amfiteatern stå, och här kvinnornassovsal, och där en samlingssal. Det hela verkade överklagt men med tiden utvecklades CIDECI och sist jag lämnade Chiapas var det redan ett litet samhälle, med över 30 byggnader, odlingsmark, blomrabatter, djurfarmer och verkstäder - ständigt neddränkt av klassisk musik och jazz i underfundigt placerade högtalarsystem över hela området. Ett landskap på tusentals kvadratmeter mark som leder upp i skogarna med hemliga byggnader där det ryktas att subcomandante Marcos, zapatisternas språkrör bor när han är på besök i staden.

CIDECI står för Centro Indígena de Capacitación Integral (Centrum för integrerad utbildning för ursprungsfolk) och är ett kunskapslaboratorium som bryter ner kunskap för att använda den som näring för det pågående autonoma bygget i delstaten. CIDECI står värd för seminarier vilka besöks av filosofer och författare som Naomi Klein, Immanuel Wallerstein och Walter Mignolo, men det är i grovarbetet och det tålmodiga snidandet på utbildning som autonomins framtid finns.

Centret utlystes till officiellt zapatistterritorium år 2008, men har sedan sin tillkomst haft en särskild status som zapatistsymbol och som samlingspunkt för rörelsen, framförallt som ett utbildningsmekka för fattiga ungdomar från landsbygden. Det kallas även för Chiapas sjätte "caracol". Caracol är spanska och betyder snäcka. Snäckan är en symbol för mayafolken i Chiapas och symboliserar samlingsplats, enhet, och tålmod. Zapatisterna har adopterat snäckan och gjort den till sin symbol. De säger att de är som snigelsnäckan, alltså att de arbetar sakta, tålmodigt och eftertänksamt. Även zapatisternas fem administrativa säten kallas för caracoles. De är samlingspunkter för deras lokala råd, som de kallar för "Juntas de Buen Gobierno", det goda styrets regeringar, till skillnad från "el malgobierno", som är den onda "officiella" regeringen. CIDECI betraktas som ett sjätte säte trots att de endast ägnar sig åt utbildning och analys och inte har någon egentlig "Junta de Buen Gobierno" eller någon administration utöver utbildningsområdet.

La Otra Campaña

Zapatisternas autonomi handlar om direktdemokrati, att avskaffa politiska eliter och korruption. Deskapar sina egna auktoriteter som inte består av politiker, utan av lekmän, av kvinnor, män, unga och gamla — alla är ursprungsfolk och ingen är professionell. Politiken handlar inte om politisk expertis utan om att "tjäna genom att lyda", och de enda som medlemmarna i Juntas de Buen Gobierno lyder och tar emot order från är folket. Posterna i Juntas de Buen Gobierno roteras, i vissa caracoles sker detta varje vecka och i andra varje månad. Jag frågade en gång en kvinna som satt i en Junta hur hon hade blivit vald. Hon berättade att hon egentligen var för blyg för detta och att hennes spanska var för dålig och att hon inte ville sitta i Junta. Då sade folk i byn att hon var perfekt för uppgiften, eftersom det just är de personerna som inte vill ha makt som bör sitta på den positionen. Alla ska få vara med, planera och utforma samhället. Detta sätt att göra politik på har av många som influerats av zapatismen beskrivits som ett slags ursprung till demokratin.

Zapatisterna bygger sina egna skolor, rättssystem, hälsokliniker och ett eget produktionssystem - dessa är de fyra praktiska stöttepelarna i deras autonomi. De röstar inte på partierna och lyssnar inte till politikernas löften. På detta sätt har de utvecklat sina samhällen under snart 16 år.

2006 lanserade zapatisterna "La Otra Campaña", den andra kampanjen, ett alternativt nationellt och på sikt även internationellt projekt för konstruktionen av autonoma samhällen som står emot det nyliberala projektets utvidgning och dess kapitalistiska kultur, samhällen som inte vill gå partiernas väg, utan vill bygga underifrån. Det var på CIDECI som den andra kampanjen startade och den har fortsatt att ha sitt säte där, med ständiga möten, seminarier och analysgrupper som arbetar på frågan om autonomins framtid.

Avskola skolan

Zapatisterna är medvetna om att kunskap är en nyckel till autonomi och kollektiv självkänsla. Utbildning är inte katederundervisning, eller lärande för dagen. Det handlar om att utbilda sig som individ, men även som del av kollektivet och att vidga sina kunskaper om autonomin, om motståndet och om den andra kampanjen. Centret har en specifik teoretisk bakgrund som strävar efter bildning och kunskap utanför den formella sfären, den vill leta upp sin specifika mexikanska karaktär som ger utbildningen en mängd av avkolonisering, direkt-demokrati, och återupprättelse. Inspiratörerna bakom den här "andra" pedagogiken kommer framförallt från den latinamerikanska kontinenten och har alla sökt efter alternativa pedagogiska grepp för folk och grupper på kontinenten som står inför uppdraget att avkolonisera sitt medvetande.

Ett framträdande tema som är viktigt i den processen skulle kunna kallas för "avskolningen" av skolan. Skolan har i det moderna, kapitalistiska och västerländska systemet kommit att etablera sig som en industri, där man köper och säljer kunskap som vore det en vara. Marginaliserade och fattiga har inget existensberättigande inom den industrin, de tillför inget och konsumerar inget. Devisen att det är lättare att hålla ett folk i schack om det lever i okunskap och bråkar med varandra är en klassiker, och har vandrat genom kontinenten genom århundraden. Skolan har utvecklats till en institution som enbart värdesätter inlärandet som ett resultat av utbildningen. Kunskap i sin tur uppfattas enbart ha egenvärde om den kan vinklas in i den här inlärningsprocessen.

På CIDECI utgår man istället ifrån att alla kan komma fram till kunskap och erfarenhet i alla livets etapper, kunskap är inte endast en för skol institutionen privilegierad materia, teorin är starkt impregnerad av Ivan Illich som arbetade mycket med den informella utbildningen. CIDECI praktiserar hans lärosatser och teser även genom att återvinna gamla och nyare kunskaper som urfolken i Chiapas är bärare av. Kunskaper som i västerländska utbildningssystemet snarare katalogiserats som traditioner och seder. Parallellt med utformningen av denna nydanande utbildningsansats spårar CIDECI över annat som står urfolkens situation nära i dagens sammanhang. Frågeställningarna är många: Hur ska man gå till väga för att skapa en modern avkolonisering av kunskap, konst och sinnen? Hur ska vägen till gemensamma samhällen utanför det kapitalistiska systemet gå till? Hur skapas strategier bort från de imperialistiska fällorna?

En gång i månaden kan man vara med på Wallersteinseminariet, en slags debattarena som reflekterar över sociologiska begrepp som autonomi, avkolonisering, utveckling och identitet. Inspirationen kommer från den amerikanske sociologiprofessorn Immanuel Wallerstein som gjort sig känd för sin kritik av det nyliberala systemet och som även utropat zapatist rörelsen till den viktigaste autonoma rörelsen i världen.

Vid sidan om seminariecykeln pågår den andra kampanjens bildningsseminarier varje vecka. Diskussionsunderlaget består av artiklar och uttalanden som gjorts av zapatister eller medlemmar från den andra kampanjen under veckan.

Sexualupplysning

Här utbildar sig varje år mer än 1000 ungdomar i åldrarna 12 till 24 år, ungefär två tredjedelar är pojkar, och alla kommer från byar i Chiapas. Flickor och unga kvinnor premieras fortfarande inte av sina familjer när de tänker på att utbilda sina barn, och dessutom är tanken på att skicka iväg en dotter själv under flera månader rätt så vågad i sammanhanget, särskilt om hon ska bo ensam och i sällskap med unga män. Miljön på CIDECI är dock väldigt disciplinerad. Jämställdhet har zapatisterna länge arbetat med. När kvinnor efter zapatistupproret för första gången sedan landet ockuperades av spanjorer, fick sociala och politiska uppdrag inom autonomin, var det i huvudsak unga ogifta kvinnor. Många av dem hamnade i oönskade graviditeter vilket ledde till att zapatisterna utfärdade Kvinnolagen som strävar efter jämställdhet och respekt mellan könen. Både i byarnas zapatistiskolor och på CIDECI förekommer därför sexualupplysning som en huvudsaklig och viktig del av utbildningen.

På CIDECI utbildar sig ungdomarna under nio månader eller mer i ett speciellt yrke som de själva väljer. Eleverna behöver lite förkunskaper, de måste ha gått ut tredje årskursen och de måste kunna uppvisa referen-

ser från en person, organisation, kyrka eller auktoritet inom zapatiströrelsen eller inom den andra kampanjen. Utbildningen kan enklast jämföras med en yrkesutbildning genom AMS eller på folkhögskola. Kurser ges i allt från grönsaksodling till bakning, mekanik, matlagning, elektronik, svetsning, musik, vävnad, sömnad, maskinskrivning, sjukvård mm. men även mer teoretiska ämnen såsom statsvetenskap, filosofi, sociologi och teologi. Det utdelas inga betyg, men väl omdömen och samtal som är till för att stimulera och hjälpa eleverna att kunna utveckla sina färdigheter och intressen. Lärarna i sin tur kommer både från städer och från byar och de behöver inte ha en formell utbildning i ryggen. Utbildningen och uppehållet på CIDECI är gratis, de studerande får dock inte lämna centret under hela vistelsen, förutom för hembesök om de skulle ha pengar till det. Att bo på CIDECI och inte ha några fickpengar kan vara lite frustrerande för många men idén är att eleverna ska komma bort från det materialistiska tänkandet och inspirera den egna kreativiteten. Efter utbildningens slut skall ungdomarna åka tillbaka till sina byar och sprida kunskapen där.

Servicio - att tjäna kollektivet

Jag lärde känna Marco Antonio, en ung grabb från en mayaby. Han var intresserad av framförallt mekanik men det var redan fullt på den utbildningen så han fick börja med andra uppgifter. Först jobbade han i "la tortilleria", det vill säga där man gör majstortillas som står för det huvudsakliga näringstaget i Chiapas och på CIDECI. Marco Antonio gick upp runt fem på morgonen, tvättade av sig i det iskalla vattnet och började sin dag med att hjälpa till med att göra majsdegen och sedan se till att tortillamaskinen var i drift. Maskinen spottade ut hundratals, ja kanske tusentals tortillas- varje morgon. Efter lunch hade han sin maskinskrivningslektion, som han tyckte var väldigt svår, och han var ofta frustrerad över att inte känna att han inte lärde sig på lektionerna. Till slut fick han in skrivandet men han tyckte ändå att det var onödigt och tråkigt. På eftermiddagarna var han på kaninfarmen där han till slut blev ansvarig för över 300 kaniner. Doctor Raymundo berättade att det ansågs som ett hedersuppdrag, fast jag tror att han mest sade det för att uppmuntra Marcos Antonio. Kaninerna skulle matas, och burarna skulle göras rena och när någon beställde kött fick Marco Antonio öva på att döda och stycka kaninerna. Eftersom han kommer från staden San Cristóbal de Las Casas och inte en zapatistby, tog det längre tid för honom att komma in på kursen i mekanik som han längtade efter. Två år tog det vilket kanske berodde på att hans lärare ansåg att det inte var så bråttom att låta honom gå de kurser som han framförallt var intresserad av och att de ville se hur han utvecklades innan de gav honom precis det som han ville ha. Bakom besluten stod möjligtvis också en övning i tålmod och "servicio", att tjäna kollektivet, och även att lära sig göra uppoffringar.

Generellt gäller för alla ungdomar att de vid sidan om de utvalda kurserna även får arbeta med CIDECI:s övriga aktiviteter och underhållet och uppförandet av centret i stort. De får delta i de olika seminarierna om de vill, men även hjälpa till med att bygga nya hus och att göra väggmålningar, så kallade murales. Alla har också skyldighet att hjälpa till i köket varannan dag, att stå vakt, antingen under dagen eller under natten, att göra rent i toaletterna och i sovsalarna samt andra gemensamma utrymmen. Allt sker enligt ett rullande schema som bestäms tillsammans av lärare och elever.

Det är lätt att fastna för CIDECI och känna att det är något unikt och magiskt bland cyklar som genererar el, analyserna som träcklas fram under den andra kampanjens långa mödosamma torsdagsmöten, och den generella andan där mayafolkens världsåskådning är så påtaglig. Allt är uttänkt och genomfört där vilket centret sin unika karaktär. Detta är ett bygge som passar just dem, som bär deras mått och deras hopp och drömmar.

Det Anarkistiska Biblioteket

Tatjana Markus
I Zapatas skola
2010

Tidningen Brand #1 2010

www.anarkistiskabiblioteket.se